

בזמן המשנה והגמרא לא היו גמרא ומשנה בכתב, וגם לא ניתנו ליכתב. אלא לפי שנתמעטו הלבבות — התחילו דורות האחרונים לכתבם.

העוסקים במשנה, ואינם עוסקין בגמרא, מדה יפה היא, ונוטלין עליה שכר.

אבל העוסקים בתלמוד — אין לה מדה גדולה מזו. (397)

ולעולם הוי רין ללימוד המשנה — יותר מן התלמוד.

ותמהינן: הא גופא קשיא! מתחילה אמרת שהעוסקים בתלמוד — אין לה מדה גדולה מזו, והדר אמרת: ולעולם הוי רין למשנה — יותר מן התלמוד? והרי התלמוד גדול יותר!

אמר רבי יוחנן: מה ששנינו "תלמוד — אין ג-ב לך מדה גדולה מזו", בימי רבי, שערך את

והאמר רבי יוחנן "הלכה כסתם משנה". ותנן, שנינו במשנתנו כאן, שהיא סתם משנה, ש"רבו" היינו "רבו שלמדו חכמה".

ולכאורה, היינו כרבי מאיר, שאמר רבו היינו דווקא מי שלמדו גמרא, שהיא סברת טעמי המשניות!

ומתצינן: מאי, מה היא הכוונה ל"רבו שלמדו חכמה" ששנינו במשנתנו? אין הכוונה לחכמת הגמרא הנקראת "חכמה", אלא הכוונה היא לרבו שרוב חכמתו של התלמיד היא ממנו, וכרבי יהודה, שאמר רבו הוא זה שרוב חכמתו של התלמיד היא ממנו, בין שלמד ממנו גמרא, בין משנה, ובין מקרא.

תנו רבנן: העוסקין רק במקרא — מדה יפה היא במקצת, ואינה מדה יפה לגמרי. משום שלימוד המשנה והתלמוד יפים הם יותר, לפי שלומדים אותם בעל פה — ומשתכחים, ולכן יש צורך לעסוק בהם תמיד.

מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה, וענין זה הוא הנקרא גמרא. כיצד היה בעל אומנות וכו'. במה דברים אמורים — בתחלת תלמודו של אדם. אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה, יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה, ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד, לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו.

ישראל נזופין במדבר מ' שנה על שהרהרו אחר שכינה, ולכן ישבו מ' תעניות, יום לשנה. אבל ברבינו חננאל איתא, שהך "עד ארבעין שנין" — קאי אדלעיל, והוא סוף דברי רב הונא, שאמר לרב חסדא, שעד מ' שנים הוא צריך עדיין לרבו, לפי שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו — עד מ' שנה, כדאיתא במסכת ע"ז [ה' ב]: "לא קאי אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין". וכן כתב המהר"ם שיף. 397. כך הוא לשון הרמב"ם [פ"א מהל' תלמוד תורה, הל' י"א — י"ב]: "וחייב לשלש את זמן למידתו, שליש בתורה שבכתב, ושליש בתורה שבעל פה, ושליש יבין וישכיל אחרית דבר